

Рецензия

на дисертацията на Невена Крумова

„ЕРОСЪТ ВЪВ ФЕНОМЕНОЛОГИЧЕН КОНТЕКСТ“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
Професионално направление: 2.3. Философия Научна специалност:
История на философията

от доц. д-р Майя Георгиева

Дисертацията на Невена Крумова без съмнение съдържа новаторски и евристичен заряд, обусловен от до голяма степен нетрадиционния за класическото философстване обект, каквото е понятието за Ерос. Още повече, както многократно заявява авторът, изследването е амбицирано да остане изцяло в метафизичен план и по-точно да се впише в една виртуалистско-трансцендентална онтология. Понятието за Ерос е съотнесено към понятието за Логос, което извежда задачата на дисертационния труд на най-висока степен на философска абстракция. “Абсолютният разум и отношението на Ерос към абсолюта – това е взаимовръзката, която ни интересува в настоящето изследване.” (8 с.от автореферата) Този категорично поставен приоритет в дисертацията изисква едно силно прецизиране на философския заряд на понятието Ерос.

Не трябва да забравяме, че Еросът като понятие, символ, образ в европейската култура има огромна натовареност в митологичен,

религиозен, психоаналитичен аспект, което пък предполага неговия характер на „жива метафора“ в смисъла на П.Рикъор. Тази негова „жива“ смислообразуваща сила се проявява и до днес, както в делничен аспект, така и в художествената образност и като фонд за създаване на научни концепти. Както всеки древен архетип Еросът може да участва във всякакви смислови сглобки. Това е трудността, с която дисертантът се е отнесъл много внимателно и детайлно за да може наистина да се прецизира философският заряд на това понятие, а това означава до голяма степен и снемане на възможната метафоричност в неговата философска употреба. В това се състои и един от приносните моменти на дисертацията.

Амбицията на Невена Крумова е да разбули първичния заряд на Ероса, а според нея, той може да бъде интерпретиран като питане свързано с неопредметеността, като потенция, която може и да се опредметява при определени условия, но първичното, водещото в нея е надскачането на предметността и тягата към трансцендентното в една или друга форма. Предпоставката затова, според дисертанта, е да се отиде зад сетивната страна на Ероса, „защото Еросът е потенция, която има нужда да бъде разгърната в интенционалния акт на съзнанието. В този смисъл той е част от схемата на онова трето, което свързва, става медиатор на трансформирането на един първоначално изцяло предметен стремеж към една неопредметеност“. (с.161 от дисертацията) Така, логично, авторът стига до решението, че Еросът е форма на виртуалност и мястото на това понятие е в една трансценденталистско-виртуална онтология.

Изборът на феноменологичен метод за доказването на тази теза е добър вариант, защото основната цел на феноменологията е „епохе“, свеждане на опредметяванията до определени потенции, интенционалности на съзнанието, както и медиацията между дорефлексивно и рефлексивно. Така основната цел на дисертацията е съсредоточена върху „феноменологичното реконструиране на същността

на философския Ерос и неговото функциониране като медиативен философски проблем в структурната динамика на виртуалното“.(с.4 от дисертацията) Разгръщането на медиативността на Ерос във философски план, според мен, също е един от приносните моменти на дисертацията. Тази медиативност се разиграва в двустранната битийност на Ерос като виртуалност - на Ерос като битие-в-себе-си и насочеността на битието спрямо съзнанието (битие-за-себе си). Феноменологичният подход, в случая от Сартров тип дава възможност, посредством идеята за интенционалността да се разкрие непрекъснатата взаимоотношеност между интенция и трансценденция, между афект и предмет, а също така между време „в съзнанието“ и време „на съзнанието“, казано хусерлиански. (Може само да се съжالياва, че не е използван докрай богатият поонятиен арсенал на феноменологията, но предвид сложният характер на изследването, може би това е необходимо ограничение.) Тези методологични ходове намираме проиграни в трите глави на дисертацията, при това всяка глава борави със специфичен материал за изследване и разкрива, както авторът се изразява „своеобразни екзистенциали в тектоничността на духовната битийност“. Допълването на феноменологичния с херменевтичен подход позволява на дисертанта да обвърже в една стегната и представителна структура богатия и разнопосочен материал необходим за изследването.

Тук трябва да се каже, че дисертацията е в обем от 173 стр. и се състои от увод, три глави, заключение и литература. Литературата съдържа 96 заглавия – 92 на кирилица и 4 на латиница.

Първата глава от дисертационния труд представя генеалогията на философския Ерос в историко-философски контекст. Изведени са предфилософските интенции към проблема, както и се открояват две противопоставящи се позиции спрямо философския Ерос при Платон и Аристотел. Особено внимание се обръща на обвързаната с християнската

философия кристализация на трансформирането на Ерос в „Божия любов“ (агапе). Съществен момент е проблематизирането на „изгонването“ на Ерос от философския топос в развитието на просвещенската философия, абсолютизираща разума и всъщност поставяща под въпрос философския характер на понятието Ерос, което дисертантът се опитва да реабилитира. На основата на тези тематизации се прави релация със заключението на Грегорио Лури, че Ерос е „преди всичко „отправяне към“ и това „отправяне към“ е едновременно копнеж за преодоляването на нещо липсващо от една страна, а от друга – за придобиването „на по-завършена форма“. Еросът е междинно състояние между желанието и удовлетворението, затова е толкова трудно уловимо. Ерос няма „собствен подслон и винаги търси убежище“. Сред тази дилема Невена Крумова трябва да разположи собственото си питане и да защити тезата за виртуалната действеност на Ероса в една структурно динамична онтология, чиято основна характеристика, според мен, е „трансгресията“, разтварянето на статичните характеристики на „битието –в- себе си“ към „битието –за-себе си“.

Във втората глава „Основи на една феноменология на Ероса“ се прави опит за разгръщане на динамиката на този битиен Ерос, определяне на границите на неговите възможности, както и характеристиките му – предметеност и неопредметеност на неговото битие. Битието на Ерос, е представено посредством характеристиките му в интенционалността на съзнанието. Предметен Ерос – насочен към нещо определено. Предметеността на Ерос е „сладострастната любов към начините на съществуване“. (Сартр 1998: 106) Неопредметен Ерос – насочен към нещо същностно неопределено. Неопредметеният Ерос е този, който витае в една влюбеност в Битието или към Бога. Витаене във влюбеност към „сериозната и фундаментална любов към Битието“.

Според автора, връхна точка във виртуалното битие на Ерос е осъществяването му като междуиндивиден феномен, в който се валидизира действеността на истината. Можем да говорим дори за еротична валидност на познанието. И това е живата истина - тази, която е ангажирана към другия – тя е еротично валидна; другият вид истина е тази, която се основава на фактичност, изгубила е еротичната си валидност и е мъртва. Тук поставям въпрос към автора – как оценява истините като плод на теоретичен разум?

В третата глава „Време и Ерос – виртуалност, медиация, Д/другост“ авторът ни сблъсква и с космологичната страна на Ерос, която е свързана с въпроса за времето. Тази космологична страна, според Невена Крумова изчезва в съвременната философия, но може да бъде разбулена чрез някои концепти. Напр. чрез Беняминовите интуиции за тъждеството на истината в двойствеността на времето. Последното е разделено като „сега на познаваемостта на логическо време“ и „безвременната валидност на завършеното състояние на света“. Основната характеристика на Ерос като медиация, обединяваща човешкото и божественото във времево отношение го прави именно кайросно присъстващ в битието. Това кайросово определение пък ни препраща към Сартровата идея за „даряването“ на истината в междуиндивидния акт на преодоляване на субективността. Границите на човешкото се проиграват в отношението Ерос и Време. Така се обуславя двойната медиативност на Ерос, веднъж като интенция вътре в човека, проявяващ антропологичната си страна и след това като интенция да се надскочи човешкото – проявление на космологичната му страна.

Актуалността на изследването, според мен, се състои в доказване на възможността и необходимостта философските изследвания да се обръщат към понятието Ерос, там където е необходимо са се „опосреди“ Логоса, да се види в контекст, а в съвременната философска

ситуация това е един често срещан проблем. Един ход, който намираме проигран в третата глава на дисертацията. Парадоксално в последната част на дисертацията отново се срещаме с Ерос, този път като „жива истина“, но вече тази метафоричност е органично включена във виртуалистката онтология. „Границата, чрез която се излиза от крайния субективизъм и интенциите стават трансцендентни е именно в интересубективния, междуиндивинен феномен на даряване на „жива истина“, който се верифицира чрез Ерос.“(162 с. от дисертацията) Така можем да се съгласим и с заключителния акцент на дисертацията, който представя проблематиката за Ерос като историко-философски граничен топос, но тъкмо това негово гранично положение дава възможност за преосмисляне и преструктуриране на философските знания и концепции, което според мен е един от значимите изводи на дисертацията.

Приносните моменти, които са представени в автореферата на дисертацията реално съответстват на извършеното научно изследване.

Авторефератът на дисертацията отговаря на съдържанието и е написан според изискванията.

Невена Крумова има значими научни публикации по темата на дисертацията, както и участие в множество научни конференции.

В заключение: Смятам, че дисертацията на Невена Крумова „Еросът във феноменологичен контекст“ поставя оригинален и перспективен изследователски проблем, разработва концепция на базата на представителен в теоретично отношение материал и достига до значими научни изводи. Предлагам на Уважаемото научно жури да присъди на Невена Крумова образователната и научна степен доктор.

Дата:

Подпис: